

VPLYV KOMODITNÝCH REŽIMOV NA PESTOVATEĽSKÉ PLOCHY A OBCHOD VYBRANÝCH POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PRODUKTOV

INFLUENCE OF COMMODITY REGIMES ON PRODUCTION ACREAGES AND TRADE OF SELECTED AGRICULTURAL PRODUCTS

Banai Tóth Pavol

If reform of CAP and its orientation on market producers and consumers as well as schemes of commodity regimes are considered, and we are aware of narrow relation of Slovak and European markets through market prices, we can evaluate dependence of production acreage and price of a certain commodity. Dependence is measurable between price of a commodity in a certain year and acreage of the same commodity in the next year. In this article we analyse commodity – corn (Zea mays).

commodity regime, commodity trade, Common Agricultural Policy, price policy

Stabilizačná poľnohospodárska politika sa snaží minimalizovať alebo redukovať fluktuácie cien a množstiev poľnohospodárskych komodít. Rozsiahla fluktuácia cien môže viesť k neefektívnemu využitiu výrobných a spracovateľských zdrojov. Z pohľadu konkurencieschopnosti a obchodu samostatnú skupinu nástrojov tvoria komoditné režimy (priame platby, kontrola ponuky, programy skladovania). Výrobcovia a spotrebitelia sú averzní voči riziku a ich užitočnosť rastie so stabilnejším prostredím. Hlavným prínosom komoditných režimov bola stabilizácia variácie v ponuke potravín a cien výrobcov. Komoditné režimy redukovali nestabilitu a počas ekonomických cyklov pomohli udržať finančne slabé rodinné farmy v činnosti. Je potrebné povedať, že pozitívne efekty boli dosiahnuté za značných krátkodobých spoločenských nákladov s rozsiahlymi transferovými platbami.

Vlastná práca

Na Slovensku v roku 2001 dosiahla produkcia obilnín (vrátane kukurice na zrno) objem 3 212 tis. ton (45,9 % vyšší ako v roku 2000). Táto produkcia je porovnateľná s dlhodobým priemerom, ktorý v uplynulých 10 rokoch dosiahol objem 3 348 tis. ton.

Celková ponuka obilnín v hospodárskom roku 2001 – 2002 dosiahla objem 3 686,1 tis. ton obilnín. Pri 18,2 % medziročnom raste domácej spotreby a 84,2 tis. ton vývozu dosiahli zásoby obilnín k 30. 6. 2002 objem 496,6 tis. ton. Pre úrodu roku 2001 bola stanovená kvóta predaja potravinárskej pšenice v objeme 600 tis. ton. Pestovatelia do 30. 6. 2002 predali 637 tis. ton tejto komodity, čím splnili rozpisovanú kvótu predaja na 106 %.

Pre hospodársky rok 2002-2003 dosiahli osevné plochy obilnín na výmeru 820,2 tis. ha, zberové plochy dosiahli 818,5 tis. ha. Pri priemernej hektárovej úrode 4,02 t. ha⁻¹ možno očakávať produkciu obilnín v objeme 3 286,8 tis. ton a celkovú ponuku v objeme 3 783,4 tis.

ton. Pri uvedenej ponuke možno očakávať domácu spotrebu obilnín v objeme 3 107,5 tis. ton a vývoz v objeme 263,2 tis. ton. V dôsledku uvedených zmien dosiahli zásoby obilnín k 30. 6. 2003 objem 363,7 tis. ton.

Bilancia obilnín na Slovensku

TAB. Č. 1

UKAZOVATEĽ	MJ	SKUTOČNOSŤ		VÝHLAD
		2000-2001	2001-2002	2002-2003
OSEVNÁ PLOCHA	TIS. HA	838,2	850,7	820,1
ZBEROVÁ PLOCHA	TIS. HA	812,4	825,6	818,5
HEKTÁROVÁ ÚRODA	T. HA ⁻¹	2,71	3,89	4,02
PRODUKCIA	TIS. T	2201,3	3212,0	3286,8
POČIATOČNÉ ZÁSoby	TIS. T	269,2	429,5	496,6
DOVOZ	TIS. T	571,1	45,3	52,7
OSTATNÉ ZDROJE	TIS. T	38,6	0,0	0,0
CELKOVÁ PONUKA	TIS. T	3080,8	3686,8	3836,1
DOMÁCA SPOTREBA	TIS. T	2610,5	3039,0	3107,5
- POTRAVINÁRSKA	TIS. T	954,2	988,7	1152,6
- OSIVÁRSKA	TIS. T	157,1	163,9	155,7
- KŔMNA	TIS. T	1247,7	1585,3	1575,5
- OSTATNÁ	TIS. T	251,5	301,1	223,7
VÝVOZ	TIS. T	40,8	84,2	268,5
OSTATNÉ VÝDAJE	TIS. T	0,0	67,0	49,6
CELKOVÉ POUŽITIE	TIS. T	2651,3	3190,2	3425,6
KONEČNÉ ZÁSoby	TIS. T	429,5	496,6	410,5

ZDROJ: MP SR, ŠÚ SR, COLNÉ RIADITEĽSTVO SR, VÚEPP

Podľa väčšiny relevantných ekonomických inštitúcií vrátane OECD podporné schémy Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (CAP) výrazne narúšajú trhové prostredie. Popri finančných transferoch sa to deje predovšetkým dvoma spôsobmi:

1. narúšaním fungovania trhových cien cez politiku vysokých vnútorných cien (intervencie a colná ochrana), ktoré často vedú k nadprodukcii a potrebe kvót či intervenčných nákupov a exportných dotácií;
2. výrazným ovplyvňovaním produkčných rozhodnutí farmárov zviazanosťou dotačnej podpory a produkcie, čo vedie k orientácii farmárov nie na produkciu komodít s komparatívnymi výhodami ale na produkciu podporovaných komodít.

SR a farmári získajú podporu z rozpočtu ES bez ohľadu na to, ktoré komodity sú podporované priamymi platbami. Farmy v SR sa tak budú môcť orientovať na výrobu, ktorú považujú za najefektívnejšiu, ktorá zodpovedá požiadavkám spotrebiteľov a trhu. Podľa metodík OECD a WTO takáto podpora narúša trh. Zároveň je "nezviazanosť" aj základnou črtou navrhovanej reformy CAP. Farmári v SR by sa tak mohli orientovať podľa trhových podnetov o rok skôr ako farmári v starých členských štátoch. Reštrukturalizácia v tomto smere by po prijatí reformy bola komparatívnou výhodou pre farmárov v SR oproti farmárom v súčasných členských štátoch EÚ.

Intervenčné opatrenia sa môžu uplatňovať predovšetkým v oblastiach, kde sa obilniny pestujú v značných množstvách. Teda napr. raž sa nepredáva do intervencie v Taliansku alebo Írsku a intervencia kukurice a tvrdej pšenice je vymedzená na južné oblasti Európskej únie.

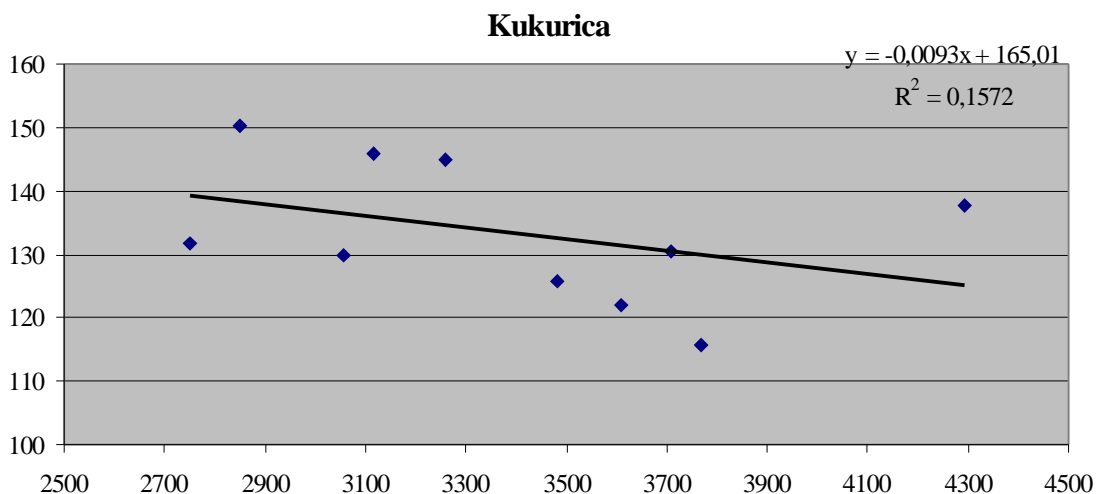
Obilie je predávané prevažne prostredníctvom **verejných súťaží** (tendrov) na vývoz, na vnútorný trh a v obmedzenom množstve aj na potravinovú pomoc. Na vnútorný trh EÚ sa dodáva z intervencie iba to obilie, na ktoré neboli uvalené žiadne zrážky k vôli zhoršenej kvalite.

**POŽIADAVKY NA MINIMÁLNU KVALITU OBILNÍN PRIJÍMANÝCH DO INTERVENCIE
v krajinách EÚ (podľa NK ES č.824/2000):**

	Ukazovateľ	Tvrdá Pšenica	Obyčajná Pšenica	Raž	Jačmeň	Kukurica
A.	Maximálny obsah vlhkosti	14,5%	14,5%	14,5%	14,5%	14,5%
B.	Maximálne percento materiálu, ktorý nie je základným zrnom s nezmenenou kvalitou, z toho:	12%	12%	12%	12%	12%
	1. Zlomky zŕn	6%	5%	5%	5%	10%
	2. Nečistoty pozostávajúce zo zŕn (okrem uvedených v bode 3), z toho:	5%	7%	5%	12%	5%
	a) zrná scvrknuté					—
	b) iné obilniny	3%			} 5%	
	c) zrná poškodené škodcami				} 5%	
	d) zrná so zmenenou farbou klíčku			—	—	—
	e) zrná prehriate pri sušení	0,50%	0,50%	1,5%	3%	3%
	3. Zrná škvrnitá a/alebo napadnuté fuzariózou, z toho:	5%	—	—	—	—
	— zrná napadnuté fuzariózou	1,5%	—	—	—	—
	4. Naklíčené zrná	4%	4%	4%	6%	6%
	5. Rôzne nečistoty, z toho:	3%	3%	3%	3%	3%
	a) cudzie semená					
	— škodlivé	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%
	— ostatné					
	b) poškodené zrná:					
	— zrná poškodené samovoľným zahriatím alebo príliš vysokým zahriatím pri sušení	0,05%	0,05%			
	— ostatné					
	c) cudzie látky					
	d) plevy					
	e) námel	0,05%	0,05%	0,05%	—	—
	f) pokazené zrná			—	—	—
	g) mŕtvy hmyz a jeho časti					
C.	Maximálne percento celkom alebo čiastočne strakatých zŕn	27%	—	—	—	—
D.	Maximálny obsah tanínu (1)	—	—	—	—	—
E.	Minimálna objemová hmotnosť [kg/hl]	78	73	70	62	—

Zdroj: VÚEPP Bratislava

Pri kukurici je podiel variability premennej vysvetlený regresným modelom 0,15, čo znamená, že iba na 15 percent je vysvetlená závislosť zberovej plochy v roku 1 od výkupnej ceny roku 0. Teda, poľnohospodári sa o veľkosti obhospodarovanej plochy kukurice nerozhodovali na základe výkupnej ceny úrody roku 0. Na rozhodovanie výrobcov o veľkosti plochy, ktorú obsejú pravdepodobne vplývali iné činitele. Predpokladáme, že veľkosť zberovej plochy kukurice je pod vplyvom tradície pestovania tejto komodity na našom území.

Zdroj: MP SR a vlastné výpočty

Súhrn

Kým cenovú politiku EÚ môže SR ovplyvniť iba cez svoju účasť na reforme CAP, zviazanosť podpory a produkcie úplne odstraňuje aplikácia SAP. Schéma SAP je v tomto zmysle “nezviazaná” – “decoupled”. SR a farmári získajú podporu z rozpočtu ES bez ohľadu na to, ktoré komodity sú podporované priamymi platbami. Farmy v SR sa tak budú môcť orientovať na výrobu, ktorú považujú za najefektívnejšiu, ktorá zodpovedá požiadavkám spotrebiteľov a trhu. Farmári v SR by sa tak mohli orientovať podľa trhových podnetov o rok skôr ako farmári v starých členských štátoch. Ak zohľadníme reformu SPP a jej snahu o orientáciu výrobcu na trh a na požiadavky spotrebiteľa, ak zohľadníme schémy fungovania komoditných režimov obilnín a olejní, ich vzájomnú previazanosť ako substitútov a prepojenosť slovenského a európskeho trhu prostredníctvom cien, môžeme vytvoriť závislosť medzi cenou danej komodity a jej zberovou plochou v nasledujúcom hospodárskom roku. V článku je analyzovaná závislosť medzi cenou a zberovou plochou vybranej komodity – kukurice.

Kľúčové slová: komoditné režimy, komoditný obchod, Spoločná agrárna politika, cenová politika

Použitá literatúra

KUZMA, F.: Vplyv vstupu do EÚ na agrárny sektor SR. In: Sborník prací z mezinárodního vědeckého semináře „Perspektivy agrárního sektoru po jeho začlenění do evropských struktur“ Kostelec nad Černými Lesy: ČZU Praha, 2003, s.148-151. ISBN: 80-213-1085-5

PODOLÁK, A.-SERENČĚŠ, R.: Postavenie agrokomodít v medzinárodnom obchode. In: Zemědělská ekonomika, ročník 49, 2003, Praha, s.391-395, ISSN 0139-570X

Kontaktná adresa:

Ing. Banai Tóth Pavol, Katedra ekonomiky a manažmentu, FEM SPU Nitra,

mail: banai@selye.sk